JUHANI AHO

Hajamietteitä kapinaviikoilta

NTAMO

HAJAMIETTEITÄ KAPINAVUIKOILTA

JUHANI AHO

HAJAMIETTEITÄ KAPINAVIIKOILTA

NTAMO

HELSINKI 2018

Näköispainos
Juhani Aho, *Hajamietteitä kapinaviikoilta I–III*.
WSOY, Helsinki 1918–1919.

ISBN 978-952-215-728-7

ULKOASU
Göran de Kopior

KANNEN KUVA
Helsingin kaupunginmuseo:
Ivan Timiriasew
(Punaisten upottama purjealus Katajanokan luona)

VALMISTAJA
BoD – Books on Demand GmbH,
Norderstedt, Saksa

ntamo, Helsinki 2018
www.ntamo.net

ALKULAUSE.

Kapinan aikana elimme täällä Helsingissä kuin suuressa yhteisvankilassa. Päivän aikaan saivat vangitut kyllä tavata toisiaan, kun liikkuivat varovasti, yksitellen, enintään kaksin. Jos kolme henkilöä pyrki yhteen, täytyi heidän jo tulla ja lähteä eri aikoina. Vartijoita ja vakoilijoita liikkui kintereillämme kaduilla ja vaani heitä monessa kodissakin. Yöksi olimme kaikki suljettuina kukin koppiimme, jonne kuulimme laukauksia harva se yö ja salaperäisten autojen vimmattua hyrinää. Milloin tahansa voi se pysähtyä portin eteen ja ottaa ja viedä retkelle, josta aina ei ollut palausta.

Olihan se kylläkin kaameata aikaa täälläkin, mutta mitä se olikaan sen rinnalla, mitä maaseudulta kuului jo silloin, varsinkin sen jälkeen kuin rintamat murtuivat ja kaikki kauhut paljastuivat.

Oli vaikea ryhtyä mihinkään entiseen työhön. Päiväinen aika kului »tietotoimistojen» väliä kulkiessa ja välittäessä uutisia paikasta toiseen. Jokainen tuttava oli sellainen tietotoimisto. Juttuja kerrottiin ja tarkistettiin. Kotiin tultua askartelivat ajatukset lakkaamatta sen ympärillä, mitä oli kuullut ja nähnyt. Pitkinä iltoina ja öinä ne keskittyivät siihen, mitä tämä oikeastaan on, miten tähän on tultu, mikä tästä on tuleva. Mitä erilaisimmat ja aina kuitenkin samat mietteet, aavistelut ja suunnittelut syntyivät ja katosivat. Kunpa olisi saanut olla valkoisella puolella, kantamassa korttaan yhteiseen kasaan, innostumassa, ehkä myöskin innostamassa — vaikka eipä siltä, että sitä olisi s i e l l ä tarvittu. Siellä tehtiin työtä, täällä odotettiin valmista.

Kun en muutakaan osannut, rupesin merkitsemään muistiin mietteitäni ja vaikutelmiani. Ne olivat yhtenä päivänä yhdet, toisina toiset, usein vastakkaiset. Siksi nimitän niitä »Hajamietteiksi». Ne esiintyvät ilman mitään varsinaista yhtenäisyyttä ja kokonaisuutta, jopa johdonmukaisuuttakin; niissä haparoidaan kuin sokeina, peräydytään, eletään toivossa ja

epätoivossakin. Ne kun syntyivät silloisten tilanteiden johdosta, ne kuvastavat tietysti vain niitä eivätkä tulkitse, m. m. sovinnon mahdollisuuteen nähden, kirjoittajan myöhempää kantaa.

Alussa en ajatellut tarjota niitä näin tilapäisinä ja sulattamattomina julaistaviksi. Luettuani ne läpi olen kuitenkin arvellut, että tämän ajan vastainen kuvaaja ehkä saa niistä jonkun piirteen valaistakseen ajan sisäisiä ilmiöitä, osviittoja sen sisäisten tuulahdusten tuntemiseen. Sitä varten, säilyttääkseni purkausten välittömyyden, olen niitä tuskin ollenkaan kirjallisesti muodostellut tai kaunistellut niitä sen siitään, millaisina ne juoksuttautuivat paperille tavallisimmin iltamyöhällä, sen jälkeen kuin oli pysyttävä neljän seinän sisällä.

Elämä oli tapahtumista köyhä varsinkin sille, joka ei ollut mukana siinä työssä, jota täällä salaisuudessa tehtiin isänmaan pelastamiseksi. Se työ kun kuvataan, tulee siitä varmaan jännittävä seikkailukirja. Mitä siitä syrjäinen kuuli, sitä hän ei tietysti tahtonut merkitä edes muistiin kotitarkastusten pelossa. Siksi on näissä muistiinpanoissa tuskin ollenkaan mainittu tapahtumista ja toiminnasta, niissä on ainoastaan niiden etäistä kaikua. Eräissä suhteissa luulisin tältä rintaman nurealta puolelta voivani tarjota jotain uutta ainakin niille, jotka olivat sen oikealla puolella. Saavat näistä ehkä jonkun käsityksen siitä, millä tavalla täällä kapinalliset hoitivat yllytysrintamaansa sanomalehdissään. Sitä varten olen selostellut »Työmiehen» ja »Tiedonantajan» tärkeimpiä, etten sanoisi törkeimpiä, kirjoituksia, joita valkoisessa Suomessa ei ollut saatavana. Polemisoimalla niitä vastaan tuulettelime siitä pilaantuneesta ilmasta, johon vääristely ja valhe pyrki meitä täällä joka päivä tukehduttamaan.

Tässä niteessä on vain se, mikä tuli pannuksi paperille kahden ensimmäisen kapinaviikon aikana. Jatkuuko juttua, se kai riippuu siitä, näyttäytyykö ihmisillä tänä vapauden aikana olevan aikaa ja mielenkiintoa vankeuden aikaisten seuraamiseen.

Helsingissä, 1 pnä kesäk. 1918. *Juhani Aho.*

Sunnuntaina 27 p:nä tammikuuta.

Uudenlaista isänmaallisuutta.

Tänään oli tämän kirjoittajalta »Helsingin Sanomissa» näin kuuluva kirjoitus:

Onhan tähän maailmanaikaan saanut tottua melkein mihin outoon ja uuteen tahansa, yllätykseen yllätyksen jälkeen. Kansalliset ja isänmaalliset ihanteet entisine sisältöineen kielletään. Ei ole mikään alkeellisinkaan oikea, puhumattakaan kauniista ja todesta ja pyhästä, enää semmoisenaan tunnustettua. Nuo sanat, kun ne lausuu, kuuluvat miltei muinaistarumaisilta, jonain etäisenä historiallisena aikana tunnustetuilta ja käytäntöön sovelletuilta. Kaikki arvot arvotetaan uudestaan. Siitä olen tässä lehdessä jo ennen esittänyt eräitä esimerkkejä. En olisi luullut, että enää voitaisiin esittää mitään oleellisesti uutta. Ja kuitenkin on meillä lausuttu mielipiteitä, joiden takana on ainakin meille suomalaisille ihka uudenlaista valtiollista ajattelua.

Viipurin tapahtumat kyllä ovat voittaneet Turunkin tapahtumat sikäli, että venäläisiä kutsuttiin ja että ne tulivat suomalaisten avuksi vielä senjälkeenkin, kuin Venäjä oli tunnustanut Suomen itsenäisyyden. Mutta ilmiö semmoisenaan ei kuitenkaan ollut laadultaan entisestä eroava eikä aatteeltaan uusi. Se oli vain sama taikina, joka kuohui yli reunain toisessa korvossa. Kansamme huonoimmat, valistumattomimmat ja vastuuttomimmat ainekset kyllä taas veriveljeilivät vertaistensa kanssa, ja sitä jatkuu tätä kirjoittaessa, mutta vaikka sitä valittikin, oli kuitenkin vielä

olemassa se lohdutus, ettei siinä ollut mitään aatteellisesti ja periaatteellisesti uutta, ettei tapahtuman takana ollut mitään sitä kannattavaa teoriaa. Eihän lopulta ollut tarpeen muuta kuin riittävä fyysillinen voima toisen fyysillisen voiman voittamiseksi.

Se näytti sitä mahdollisemmalta, kun johtavalta sosialistiselta taholta nähtävästi oltiin venäläiseen apuun nähden omia kansalaisia vastaan samalla periaatteellisella kannalla kuin muutkin tämän maan kansalaiset. Sielläkin joskus, vaikkakin yleensä laimeahkosti vakuuteltiin, että oli toivottavaa, että vieraasta sekaantumisesta meidän sisäisiin selvittelyihimme tulisi loppu — niin pian kuin suinkin. Ollaanhan edelleenkin maailmanmattisia, sosiaalisen vallankumouksen asia on kaikkien maiden köyhälistöille yhteinen päämäärä, mutta erikoistaistelut ovat kunkin kansan keskuudessa suoritettavat omin voimin — jotakin sentapaista lausahtivat sosialistien johtajat kireelle pantuina, ja minä uskoin, naivisti kyllä, että tämä oli vilpitöntä suomalaiskansallista vakaumusta. Että veri sittenkin oli vettä sakeampi.

Olin sen mukaisesti kuvitellut, että venäläisen sotaväen täältä poistumisen toivo oli niin yleinen, ettei koko maassa ollut keitään muita kuin pistinsosialistit ja anarkistit sekä »ystävättäret», jotka eivät olisi huoanneet helpoituksesta sinä päivänä, jona viimeinen sotilasjuna oli viheltäytynyt irti Helsingin asemalta. Vaikka nyt keisari olikin »yhteisin voimin» kukistettu, vaikka täkäläisiä porvareja olikin yhteisesti »puristettu» ja »hierottu», saatu heiltä mielenosoitusapua ja muutakin, käyty käsikädessä ja suudeltu ja syleilty ja lippuja yhteen hulmuteltu, niin hyvä olisi kuitenkin, jos heistä olisi päästy. Olisi ehkä vähän herkistytty eron hetkellä, itkahdettukin, mutta kuitenkin pian kuivattu kyyneleet niinkuin tavallisesti hiukan liian pitkäaikaisten ystävyyssuhteiden jälkeen.

Sillä olivathan ne vieraat olleet koko lailla epämukavia,

Olivathan ne syöneet talon leipää, herkutelleet maitohuoneessa, makailleet parhaissa paikoissa, n. s. isännän ja emännän omassa sängyssä, kun nämä itse saivat pakoilla ladoissa ja riihissä ja aitoissa ja ullakoilla. Olihan heistä ollut vastusta väentuvassakin. Ei sielläkään yötanssien iloista huolimatta lie ollut vieraista aivan jakamatonta iloa. Eihän siellä ollut ennenkään erin suureen siivoon totuttu, mutta eiköhän sitä sittenkin ollut jonkun verran liikaa lujimmillekin hermoille ja aisteille. Ja kun uhkasi leipäpula, heinäpula, nälkä ja hätä, kun lehmät lakkasivat lypsämästä, kun lypsylehmätkin täytyi teurastaa, kun hevoset laihtuivat luurangoiksi, kun aina piti antaa vieraalle päältä omasta yhä vajuvasta laarista eikä ollut toivoakaan sen täyttymisestä. Ja olihan niiden hyvien veljien joukossa huonojakin veljiä, omin lupinsa ottajiakin — noin vain kaikkein lievimmin sanoen.

Olin siis usein jotenkin varma, parhaimpina päivinäni *vallan* varma siitä, että sosialistinen johtokin, samoinkuin kaikki muutkin kansalaiset tässä maassa, pitää venäläisen sotaväen täällä maan vaivana, josta on hetimiten päästävä, ja että se kaikessa hiljaisuudessa siihen suuntaan työskenteleekin, valmistaen veljiään, harjoittaen heidän keskuudessaan valistustyötä siihen suuntaan, että Suomi on Suomi eikä Venäjä; opettaen, mitä tämän maan itsenäisyys on ja mihin se oikeuttaa ja pakottaa meitä ja velvottaa heitä; että se oli tsaari, joka heidät tänne toi meidän tuhoksemme, että vallankumoussotamiehen on tehtävä toisin kuin tsaarin sotamiehen, että tulijan on muututtava lähtijäksi, sortajan vapauttajaksemme — myöskin omasta itsestään.

Ja minä olisin antanut pääni pantiksi, että kun tämä vapauttajasotilas tulee kysymään vapautetulta: »Kuules, toveri, kuuluuko se todellakin vapauteesi, että meidän, aseveljien ja ystävien, täytyy erota nyt heti, sano, olenko minä sinulle epämukava, olenko liikaa?» — silloin suomalainen toveri vastaa: »Hyvä veli, elä pahastu, että sanon suoraan,

mutta sinä *olet* liikaa. Leipä loppuu, kotonasi sitä ehkä on vähän enemmän, mene sinne; jollet mene, kuolemme molemmat nälkään.» Venäläinen sanoo: »Mutta sinun porvarisihan on, niinkuin olet monta kertaa sanonut, samanlainen kuin minunkin: verenimijä, riistäjä, sortaja... olet sanonut tarvitsevasi, olet pyytänyt ja saanutkin apuani häntä puristaaksemme, tarvitset ehkä vieläkin. Teemme täällä niinkuin siellä, otamme hänen maansa ja tavaransa ja viljansa, ehkä se meille molemmille riittää kesään mennessä, ja porvarista, kornilovilaisesta, kerenskiläisestä, saksalaisesta ei väliä. Kun olemme suoriutuneet hänestä, silloin minä lähden.» Mutta suomalainen toveri sanoo: »Kylläpä kyllä... niinpähän niinkin, kuomaseni... kiitos, kiitos kaikesta, mitä olet tehnyt ja mitä lupaat, mutta meillä tulee tässä sittenkin nälkä... koetan hoitaa itse oman porvarini, hoida sinä omasi.» — »Sinä siis tahdot?» — »Niin, ky-kyllä minä —»

Toveri, ystävä, jos hän todella oli sitä, olisi varmaankin ymmärtänyt tämän puheen, tai sanokaamme varmuuden vuoksi: hän olisi *ehkä* sen ymmärtänyt. Ainakin olisi se ollut hänelle sanottava. Ja vieras olisi *ehkä* lähtenyt talosta, niin pian kuin oli saanut kampsunsa kokoon. Ja olisi pantu toimeen huimaavat erojaiskemut ja eroikävän haihduttamiseksi vaikka lakkautettu niiksi päiviksi kieltolaki. Ja niin olisi asia ollut sitä myöten valmis, enkä luule, että meillä olisi tarvinnut olla tunnonvaivoja siitä, että olimme jääneet vieraalle mitään velkaa; vapautemme tilinpäätöksessä olisivat vastaavat ja vastattavat luultavasti olleet jotakuinkin tasan, varsinkin kun epävakaiset saamiset olisivat jääneet meidän poistettavaksemme.

Mutta nyt on käynytkin kokonaan toisin. Kun venäläinen toveri kysyi suomalaiselta toveriltaan, onko lähdettävä, vastasivat nämä, toveri Sirola ensin ja sitten koko sos.-dem. puolueneuvosto: »Elkää pitäkö kiirettä.. Teidän pois kiirehtimisenne on vain asestetun porvariston vastavallankumouk-

sellista provokatsionia. Teidän on jäätävä tänne uhatun köyhälistömme turvaksi. On luonnollista, että täälläolonne aikana edistyneempinä yhä agiteeraatte meidän takapajuisten suomalaisten keskuudessa. Jääkää siis vain tänne ainakin siksi, kunnes rauha on solmittu. Teidän olonne on tarpeen vallankumouksellisen Pietarin suojelemiseksi jonkun imperialistisen hallituksen hyökkäyksiä vastaan. Elintarvepulankin uhalla!»

Mitä tämä vastaus oikein tietää?

Se tietää, että täällä voidaan yhä edelleenkin tarvita venäläisten apua suomalaisille suomalaisia vastaan — tämä on kyllä vain toveri Sirolan yksityinen mielipide, mutta en luule, että tuo omena on pudonnut kauaskaan itse puusta. Se ei ole siis enää punakaartilainen, joka juoksee kasarmiin hakemaan aseellista apua, vaan kansanedustaja ja yksi puolueensa johtomiehiä, joka sen lisäksi vielä toivoo henkistäkin tukea täkäläisiltä sotamiehiltä ja matruuseilta kansansa valtiolliseksi valistamiseksi. Se sisältää vielä sen, että Pietaria on täältä päin suojeltava sikäläisen ja samalla tietysti täkäläisenkin yhteiskunnallisen vallankumouksen tukemiseksi ja edelleen kehittämiseksi. Vielä sisältää se sen mahdollisuuden, että tätä apua voidaan pyytää tai tarjottaessa ottaa vastaan toistekin, rauhan tehtyäkin, milloin vain täällä huhutaan tai siellä hoilaistaan.

Edelleen sisältyy siihen se, että tosiasiallisesti puolueettoman Suomen tasavallan, jonka Saksaa vastaan sotiva Ranskakin, tietystikin sen täydellistä puolueettomuutta edellyttäen, on tunnustanut itsenäiseksi valtioksi, on ylläpidettävä taistelumahdollisuuksia Venäjän ja sen vihollisen välillä, jopa niitä mahdollisuuksia tarjottavakin suomalla maan joutua taistelutantereeksi. Sellaisen tilanteen jatkumisen suotavuudestahan on vain yksi askel siihen, että, niinkuin eräs edusmies suoraan muuten lupasikin, vallankumouksellisen Pietarin puolusta-

miseksi täältä tarjotaan pietarilaisille helsinkiläistä aktiivistakin apua, yksin Ruotsiakin vastaan.

Se on kaikki tämä suomalais-kansalliselta ja isänmaallisitsenäiseltä kannalta katsoen siihen määrin kamalaa ja katalaa ja turmiollisuudessaan kauas kantavaa uutta oppia, että ne anarkistiset teoriat, jotka käyntäntöön saatettuina ovat johtaneet viimeksi Viipurin tapahtumiin, siihen nähden tuntuvat tuiki viattomilta.

Tämän valtioviisauden mukaisesti maamme kohtaloita johtaen ja sen politiikkaa suunnaten ja tuon politiikan saavutuksia odotellen meidän siis olisi jätettävä täkäläisten venäläisten varaan, jokaisen yksityisen kasarmin varaan — sillä myöntäväthän he itsekin kurittomuutensa — milloin he itse katsovat ajan tulleen täältä poistua, s. o. milloin heidän mielestään ei vaara enää uhkaa Pietaria; siihen saakka, kunnes rauha joskus on saatu solmituksi, kenties kuukausien, ehkä vasta vuosien taa — sillä johan siellä taas sotasapeliakin kalkutellaan — ja kunnes sekakomitea on saanut miljaardipesän selvitetyksi. Ja ehkä vielä kauemmaksikin, sillä uhkaako vallankumouksellista Pietaria vaara vain jonkun imperialistisen ulkovallan puolelta? Eikö sitä uhkaa vaara itsestään Venäjältäkin ja eikö sen uhan, ja juuri sen, kestäessä sotaväki Suomessa halua jäädä tänne sen suojaksi? Milloin lakkaa sen vaaran uhka?

Tuota kaukaista lähtöhetkeä odottaessa täällä jokainen lapsi, joka itkee maitoa, jokainen äiti, joka värisee vilusta ja pyörtyy leipä- ja lihajonossa, saa tehdä työtä elättääkseen niitä, jotka täältä käsin ylläpitävät Venäjän nykyistä hallitusta ja sen vallankumousta ja ovat samana tukena meikäläisen punakaartilaishirmuvallan jatkumiselle, kuin ovat olleet sen syntymiselle. Vieläkö meidän pitää niellä tämä malja, suorittaa siitäkin sotavero? Eikö jo riittänyt uhriveromme maailmansodan molokille? Vieläkö täällä täytyy uhrata Venäjän sisällisen sodan alttarille?

Vai onko ehkä koko kansaa näin riistettävä oman sisällisen sodan valmistamiseksi?

Sillä se tästä venäläisten viipymisestä täällä on lopulliseena seurauksena, ehkä hyvinkin hartaasti toivottuna tuloksena. Ja sitä vartenko ehkä onkin niin kiihkeästi veljeilty, sitä vartenko siinä Suomen muka vapauden valtalaissakin oli tuo ponsi aseasiain ratkaisemisen jättämisestä Pietarin piiriin, meidän oman määräämisemme ulkopuolelle, samoin kuin ulkopolitiikkakin? Kerenski teki tyhmästi hajoittaessaan eduskunnan, missä oli sen suunnan kannattajaenemmistö. Hän käsitti kokonaan väärin Mannerin ja hänen miehensä. Eivät ne pyrkineet täyteen lopulliseen eroon silloin enempi kuin nytkään. Heidän kaikki aputiensä johtavat aina lopulta Pietariin — nälänhädänkin sieltä uhatessa.

Mahtaneeko tämä politiikka olla vain puoluejohdon politiikkaa? Kuinka yleinen on tämän uuden itsenäisyysopin, näiden isänmaallisten aatteiden, tämän valtioviisauden kannatus työväen keskuudessa? Siitä päättäen, että sosialistinen puoluejohto, joka aina kulkee virran mukana, missä se on voimakkain, *uskaltaa* antaa ymmärtämyksensä venäläisen sotaväen viipymiselle tässä maassa ja kaikelle, mikä siitä on seurauksena, se kai tietää, ettei se ole yksin. Sen takana on nähtävästi vielä, ainakin tällä hetkellä, puolueen enemmistö, ainakin se, joka kulkee kokouksissa ja äänestää siellä — ja niissä kai liikehtii muutakin työväkeä kuin punakaartilaisia. Siellä täällä nousee tosin vastapärskeitä, mutta virta on toistaiseksi vienyt nekin mukanaan.

Tulleeko se mahdollisesti siitä, että odotetaan vallankumousta ja sen siunauksia ja annetaan johtajain sitä valmistella punakaartien ja venäläisten kanssa. Sellainen vallankumous tai oikeammin vallankaappaus itämaiseen malliin on nähtävästi tekeillä. Jos se tulee missä muodossa hyvänsä, ei se voi olla tähdättynä mitään muuta kuin tämän maan korkeinta vallanpitäjää, eduskuntaa, vastaan, kansan valit-

semaa eduskuntaa, siis lopulta itse kansaa ja *sen* valtaa vastaan, jolla ei ole, ei voi eikä saa olla muuta tahtonsa pysyvää ilmaisumuotoa kuin se, minkä joka miehen ja naisen vaalilippu uurnasta nousten on antanut ja tulee aina antamaan, uudestaan ja uudestaan, pakotusten ja väkivaltaisten pistinhajoitusten jälkeenkin.

Se on ehkä tämä vallankaappaushanke, joka on kaiken takana, suojeluskuntien vainon, ase-etsintäin, lujan järjestysvallan kiihkeän vastustamisen, punakaartilaishemmottelun ja nyt viimeksi sotaväen täällä pidättelemisen taustana ja perimmäisenä tarkoituksena.

*

Ensimmäiset oireet.

Tänä aamuna näin ensimmäiset oireet. Ajoin raitiovaunussa Hbl:n toimituspaikan ohi ja näin siinä seisovan punakaartilaisvartion. Vaunussa sitä päiviteltiin. Minussa syntyi tunne: nytkö taas! Se oli kyllästymisen ja toivottomuuden tunne. Olihan se tuo sama tunne uudistunut niin monta kertaa kaikenlaisten lakkojen aikana, viimeksi marraskuussa, eikä vielä oltu tultu mihinkään parempaan. Eivätkö nuo ihmiset todella voi keksiä mitään uutta? Yhteiskuntaa pidetään vähän aikaa pinnistyksessä ja sitten se pinnistys laukeaa ja tullaan vähän taapäin sikäli, ettei ainakaan ole päästy eteenpäin. Saa nyt nähdä, mitä tästä tulee. Luultavasti ei sen enempää kuin ennenkään positiviseen suuntaan, mutta kyllä kai negativiseen.

Ei lehdet tänä aamuna vielä olleet oikein selvillä tulevasta lakosta tai vallankaappauksesta, siitä, mikä tästä nyt tullee. Vaikka kirjoituksissa näkyykin sen aavistelua, ei kai uskottu sen näin pian puhkeavan. Vaikka minulla tänä päivänä oli »Helsingin Sanomissa» kirjoitus, jossa arvelin venäläisten täällä pidättämishalun viittaavan vallankumoukseen, oli minulla kuitenkin johonkin seuraavaan numeroon tekeillä

kirjoitus, jossa aioin osoittaa aseellisen vallankumouksen mielettömyyttä ja sen hyödyttömyyttä sosialistien asialle. Uskoin sen siis vielä olevan estettävissä; sokkosilla täällä olemme kulkeneet, tietämättä muusta kuin mikä sormen päähän sattuu.

Niin, vallankaappauksen ensi ilmaus oli siis sanomalehtien ilmestymisen ehkäiseminen. Sensuuri bolshevistiseen malliin, vapaan sanan suun tukkiminen, kuonokoppa. Kuinka vaarallisia me kynämiehet sentään mahdamme ollakin, kun *meiltä* ensiksi riistetään aseet! Ei mahda olla asia paljon arvoinen, joka tarvitsee tätä keinoa. Vaikka nyt kädet sidottaisiinkin selän taa, niin luulisihan sallittavan suun puhua. Kaikki väkivalta, tsaarin, kadettien, menshevikkien, bolshevikkien, taantumuksen, edistyksen, siihen keinoon se aina turvaa — ja joutuu tappiolle. Eihän ajettava asia itsessään tarvitse olla väärä, mutta se on väärä, *niin kauan kuin* sitä tällä tavalla ajetaan. Olen täysin vakuutettu siitä, että jos valtiollinen tai yhteiskunnallinen mullistus ei ole muuten aikaansaatavissa, sitä ei voida tällaisilla keinoilla aikaansaada. Sillä kerran täytyy kuonokoppa poistaa, paljoa ennen kuin mullistus on saatu aikaan. Tuo mullistustyö voi kestää vuosikausia, ehkä -kymmeniä. Ei suinkaan porvarillisia lehtiä voi estää ilmestymästä koko sinä aikana, ei ainakaan ilman ennakkosensuuria. Mutta jos ne päästetään irti, voi vapaa sana sittenkin kaataa kaiken, mikä oli rakennettu väkivallan pohjalle.

Eikä tällä toimenpiteellä tule mitään voitettavaksi. Uuden vapautemme, kalleimman aarteemme, täydellisen sananvapautemme telkeäminen tyrmään voimistaa sen siellä hirmuiseksi puristukseksi, joka kykenee räjäyttämään päältään minkä painon tahansa vapautuakseen. Maanalainen sanomalehdistö oli Bobrikoffin aikana voima, jonka pullistusta ei mikään kestänyt. Niin tulee käymään nytkin.

*

Johtajain älytaso.

Jos he, johtajat, vievät tämän johonkin, niin vievät he sen siihen ainoaan mihin kykenevät: täydelliseen sekasortoon. Olen koettanut seurata heidän toimiaan eduskunnassa, heidän esiintymistään yleensä, kuunnella heitä, arvostella heidän älyään, tutkia heidän taktiikkaansa, kaikki siltä varalta, että ehkä sieltä päin sittenkin, heidänkin kauttaan, olisi odotettavissa jotain positivista, että kun ajettava asia, köyhälistön asia, monessa suhteessa on niin oikeutettu, itsessään niin suuri, ei ole niin väliä, keitä miehiä on ohjaksissa. Ehkä ne jotenkuten nämäkin pääsevät perille rekineen, vaikkakin yli kivien ja kantojen.

Mutta kuta lähemmä olen päässyt heitä silmäämään kasvoista kasvoihin, sitä vakuutetummaksi olen tullut siitä, että ne miehet eivät voi mitään rakentaa, että vaikka he saisivat aikaan millaisen vallankumouksen hyvänsä, heillä ei ole kykyä käyttää hyväkseen »voittonsa» hedelmiä. He ovat ryhtyneet repimään tupaa, kun uuden tuvan tarpeet vielä olivat pystyssä metsässä. Heidän joukossaan on kyllä kirvesmiehiä, mutta ei ole arkkitehtejä, tuskinpa kunnon rakennusmestareja ja työnjohtajiakaan. Siitä täytyy tulla »rötös», joka hajoo omaan huonouteensa. Sitä en lainkaan epäile, etteivät he saisi rekeä ojaan, mutta nostamaan sitä sieltä, siihen eivät Mannerit, Sirolat ja Tokoit kaikesta päättäen kelpaa. Toisten on kerran korjattava, minkä he särkevät. Mutta silloin nämä toiset korjaavat sen oman mielensä mukaiseksi ja koko touhu oli turha ja maksoi suunnattomasti. Tietysti repiminenkin on tarpeen, kun huone on asuttavaksi kelpaamaton, eikä sitä enää voida paikata. Mutta sitä ei meidän yhteiskuntarakennuksemme varmaankaan ollut. Korjauksin, vuorauksin ja kengityksin siitä vielä olisi saatu mukiin menevä. Niin on suomalainen aina tehnyt taloudessaan. Umpimähkäinen repiminen on mitä epäkansallisinta menettelyä.

”Syynähän on tietysti suureksi osaksi kiihoitus, pakotus, venäläinen tartunta, vallanhimo y.m.s. ulkonaiset seikat, mutta on siinä pohjalla muutakin, epäkohtia ja luokka-vastakohtia j.n.e. Ja tosiasia on, etteivät ne enää ole ainoastaan rosvot ja huligaanit, jotka taistelevat, vaan asiansa oikeudesta pyhästi vakuutetut miehet.
Sotaa se on luokkasotakin, ja jos sellainen yleensä on oikeutettu, niin on tämäkin sitä.
[…]
Kaameaa on nähdä soraläjät sortuneiden rakennusten paikoilla sodan jalkoihin sortuneissa kaupungeissa ja kylissä. Kauhun tunnetta moninkertaistuttaa tieto siitä, miten tämä on tapahtunut, kuka sen on saanut aikaan.”

9 789522 157287 >

Kansalliskirjailija
Juhani Aho (1861–1921)
oli totta vie hajalla
kansalaissotavuonna 1918.